

KAKO DJETETU OBJASNITI POJAM SMRTI?

Dragi roditelji/skrbnici,

kako nam se bliži blagdan Svih svetih u sklopu kojeg mnoge obitelji posjećuju groblja kako bi odale počast dragim osobama koje su umrle, htjeli smo dati neke smjernice za razgovor o smrti s vašim najmlađima. Neki od njih već su se možda susreli sa smrću kao djelom životnog ciklusa (možda smrt bliske osobe, možda kućnog ljubimca ili su u medijima / na filmovima vidjeli određene prikaze smrti, oproštaja od voljenih osoba, pogreba...) Djeca su znatiželjna bića koja, bez obzira radi li se o osobnom iskustvu ili događaju koji su negdje vidjeli, uvijek žele znati više i od odraslih iziskuju odgovore koje je nama nekad možda teško sročiti. Ovim tekstom htjeli smo dati neke smjernice kako bismo vam olakšali razgovor o ovoj kompleksnoj i teškoj temi.

Za početak, djeca različite dobi kognitivno različito mogu pojmiti smrt:

Dijete od 1-3 godine

- nemaju emocionalne i kognitivne sposobnosti za shvatiti gubitak
- smrt i odsutnost imaju isti učinak

Dijete od 3-5 godina

- ne razumiju gubitak, ali su ga intuitivno svjesna
- pokazuju jaku vezanost za (preostalog) roditelja ili drugu blisku odraslu osobu često reagiraju tjelesnim simptomima

Dijete od 5-7 godina

- pomalo shvaćaju konačnost života, ali ne razumiju u potpunosti univerzalnost smrti (da je neizbježna svim ljudima)
- često personificiraju fenomen smrti (*smrt* je kao osoba)
- počinju razvijati strahove (od nesretnih slučajeva, bolesti, mraka, imaginarnih bića, duhova, lopova...) među kojima se javlja i strah od bolesti i smrti
- trebaju sudjelovati u ritualima opraštanja – imaju vrlo razvijenu empatiju i simpatiju, osjećaju važnost zajedništva i trebaju se naučiti nositi s tugom

Dijete od 7. godine do adolescencije

- razumiju neizbježnost, konačnost i nepovratnost smrti
- imaju jaku potrebu da zadrže kontakt s umrlim
- pokazuju vrlo raznolike reakcije

S tim u vidu, s djetetom koje se zanima za temu treba razgovarati, mirno i staloženo te mu pokušati dati konkretne i glavne informacije.

Evo nekoliko savjeta kako:

- koristite primjere iz prirode kako biste dočarali životni ciklus i djetetu objasnili kako sva živa bića umiru – cvijeće vene, lišće otpada...

(preporučena literatura: B. Mellonie, G. Jerabek: Životna razdoblja, kako na lijep način objasniti životni vijek)

- djeci slobodno čitajte o smrti, postoje mnoge knjige i slikovnice koje se na kvalitetan način bave ovom temom:
  - o P. Palmer: Da te barem mogu držati za ruku
  - o Dick Bruna: A Miffi Book – Dear Grandma Bunny
  - o Hans Wilhelm: Uvijek ću te voljeti (I'll always love you)
- važno je da djecu poslušate kako biste uočili imaju li pogrešne zamisli o smrti (dobivenu iz polovičnih doživljaja ili iz medija i filmova) – možete im objasniti neke običaje vezane uz smrt (karmin, pogreb, sl.)
- imajte komemoraciju za ljubimcem i pomognite djetetu da shvati gubitak, nemojte zamijeniti ljubimca odmah novim, dopustite djetetu tugovanje;
- djeca su veoma praktične naravi te će vjerojatno postavljati konkretna pitanja kao što su: *Zašto ljudi umiru? Boli li smrt? Što je to kremiranje?* Nema potrebe da na ta pitanja odgovarate dugim odgovorima, već kratko i jednostavno objasnite situacije *Kremiranje je jedan od načina kako se možemo pobrinuti za tijelo umrle osobe.* Kod ovakvih situacija bitno je da djeci govorimo istinu kako im ne bismo stvorili krive predodžbe.
  - o Knjigu koja se bavi upravo odgovorima na ovakva pitanja možete pronaći u .pdf izdanju na internetu:
Abigail L. Hunt: Odgovori na dječja pitanja o smrti
<http://krijesnica.hr/wp-content/uploads/2015/10/odgovori-na-djecja-pitanja-o-smrti.pdf>
- pokušajte ne izgledati kao da vam je neugodno dok odgovarate na pitanja jer dijete može dovesti do zaključka da razgovor o toj temi nije dopušten
- uključite dijete u rituale i obrede uz pravilnu pripremu – opišite mjesto, slijed događaja...

Još neka literatura koja može pomoći kod ovakvih tema:

- o B. Petrečija, B. Oetrović Sočo: Kad umre netko koga voliš: kako pomoći djeci pri gubitku voljene osobe
- o Dyregrov, A. (2001). *Tugovanje u djece*. Zagreb: Educa.
- o Profaca, B. i Puhovski, S. (2008.). Kako pomoći tugujućem djetetu - brošura. Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba (<http://www.poliklinika-djeca.hr/>)

Nadamo se da smo vam ovim smjernicama uspjeli približiti mogućnosti razgovora s djecom o ovoj osjetljivoj temi. Ukoliko ćete imati ikakvih dodatnih pitanja, uvijek se za savjet možete obratiti svojim odgojiteljima ili stručnom timu.

Srdačan pozdrav,

Antonija Bratković, pedagoginja

Milena Haler, psihologinja